

URZĄD STATYSTYCZNY
W BYDGOSZCZY

STAN I RUCH NATURALNY LUDNOŚCI

W WOJEWÓDZTWIE KUJAWSKO-POMORSKIM
W 2016 R.

<http://bydgoszcz.stat.gov.pl/>

OPRACOWANIA SYGNALNE

Bydgoszcz, maj 2017 r.

Zmiany liczby ludności

W latach 2005-2016 województwo kujawsko-pomorskie niezmiennie zajmowało powierzchnię prawie 18 tys. km², co stanowiło 5,7% powierzchni Polski. Pod względem administracyjnym przez cały ten czas składało się ono z 19 powiatów, 4 miast na prawach powiatu oraz 144 gmin. 31 grudnia 2016 r. województwo kujawsko-pomorskie zamieszkiwało 2083,9 tys. osób, co stanowiło 5,4% ogólnej liczby ludności Polski. Liczba mieszkańców województwa w 2016 r., w porównaniu z rokiem poprzednim, zmniejszyła się o 2283 osoby, natomiast w porównaniu z 2005 r. wzrosła o 15674 osób.

W 2016 r. większa część ludności województwa (59,5%) zamieszkiwała miasta. Przy czym w ciągu tego roku na terenach wiejskich przybyło 2555 mieszkańców, a w miastach ubyło 4838 osób. Tendencja do zaludniania terenów wiejskich obserwowana jest już od kilkunastu lat. W 2016 r., w porównaniu z 2005 r., na terenach wiejskich województwa przybyło 6,2% ludności, a w miastach ubyło 2,6%.

Średnia gęstość zaludnienia w województwie w latach 2005-2016 wahała się od 115 osób/1 km² do 117 osób/1 km², przy czym od 2013 r. utrzymywała się na poziomie 116 osób/1 km². W 2016 r. w miastach 1 km² zamieszkiwało średnio 1495 osób, natomiast na terenach wiejskich – 49 osób.

Większość ludności województwa stanowią kobiety. W 2016 r. współczynnik feminizacji wyniósł 106 kobiet na 100 mężczyzn i od sześciu lat pozostawał niezmienny.

W latach 2005-2009 na 100 mężczyzn przypadało 107 kobiet. W 2016 r. liczebność kobiet była większa w starszych grupach wieku (powyżej 44 lat) i mniejsza w młodszych grupach wieku (do 44 lat).

Analiza struktury mieszkańców według grup wieku wskazuje ponadto, że grupy wieku dzieci były znacznie mniej liczne niż te starsze. Wyraża to m.in. współczynnik starości demograficznej, określający udział osób w wieku powyżej 59 lat w ogólnej liczbie ludności. W 2016 r. wyniósł on 23,1% i wzrósł w stosunku do roku poprzedniego o 0,7 p. proc. W analizowanych latach obserwowany jest trend starzenia się

W niniejszym opracowaniu dane opracowano na podstawie:

1) bilansów stanu i struktury **ludności** na terenie gminy. Bilanse ludności sporządza się dla okresów międzyspisywanych w oparciu o wyniki ostatniego spisu powszechnego przy uwzględnieniu:

a) zmian w danym okresie spowodowanych ruchem naturalnym (urodzenia, zgony) i migracjami ludności (zameldowania i wymeldowania na pobyt stały z innych gmin i z zagranicy), a także przesunięciami adresowymi ludności z tytułu zmian administracyjnych,

b) różnicy między liczbą osób zameldowanych na pobyt czasowy ponad 3 miesiące na terenie gminy a liczbą osób czasowo nieobecnych, która stanowi jednocześnie różnicę między liczbą osób zameldowanych na pobyt stały w gminie a liczbą osób faktycznie mieszkających na terenie gminy;

2) rejestrów Ministerstwa Spraw Wewnętrznych — o migracjach wewnętrznych i zagranicznych ludności na pobyt stały (od 2006 r. źródłem tych danych jest rejestr PESEL — Powszechny Elektroniczny System Ewidencji Ludności);

3) sprawozdawczości urzędów stanu cywilnego — o zarejestrowanych małżeństwach, urodzeniach i zgonach.

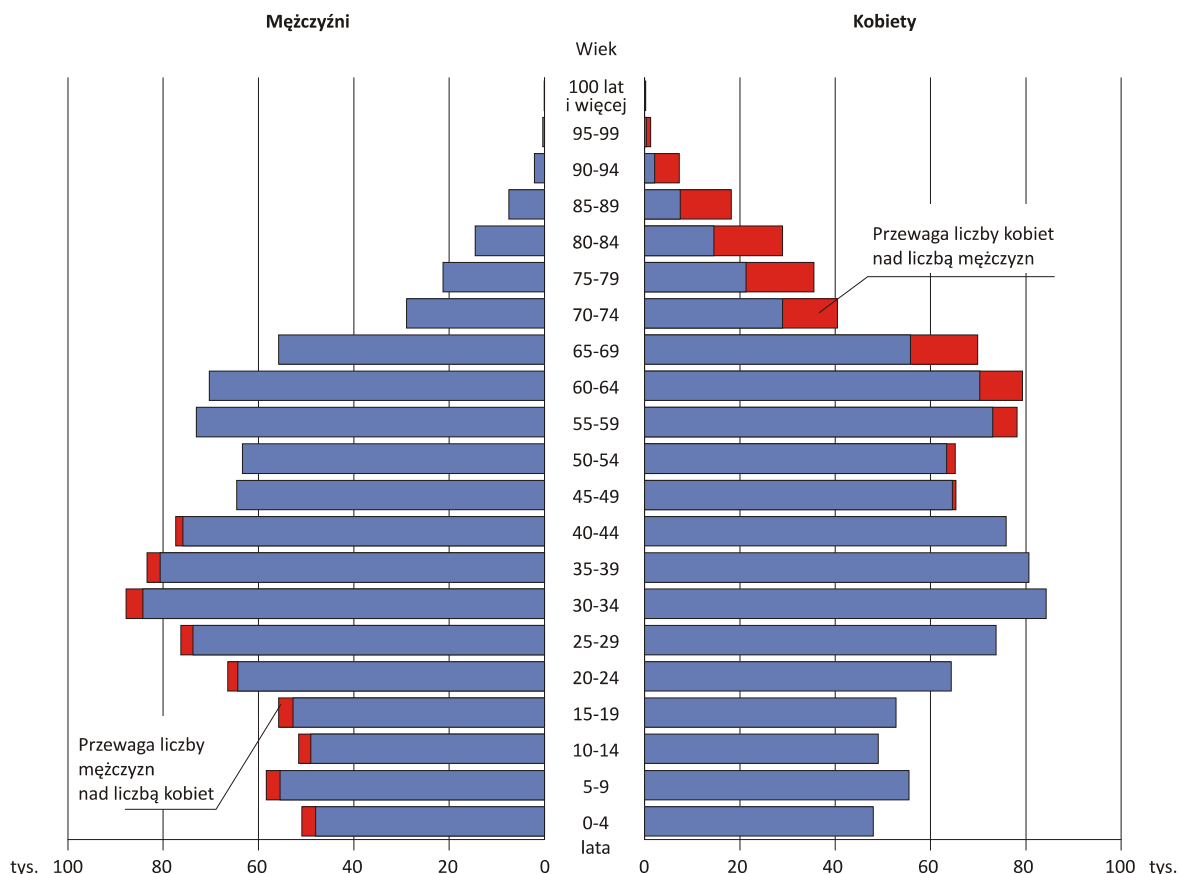
Dane o ludności, współczynniki demograficzne oraz przeliczenia np. na 1 mieszkańca, 1000 ludności itp. opracowano przy przyjęciu liczby ludności zbilansowanej w oparciu o wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011.

społeczeństwa, czyli wzrostu udziału osób starszych w ogólnej liczbie ludności. W 2016 r. wartość współczynnika starości demograficznej była wyższa o 7,1 p. proc. niż w 2005 r.

Ludność według płci i grup wieku w 2016 r.

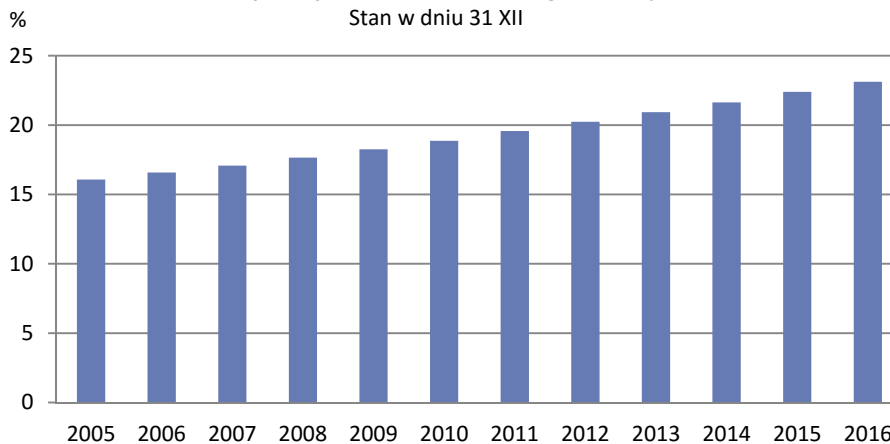
Stan w dniu 31 XII

Jednocześnie zauważa się spadek populacji osób młodych. Na przykład udział osób poniżej 15 roku życia w ogólnej liczbie ludności na przestrzeni analizowanych 12 lat zmniejszył się o ponad 10%. W konsekwencji coraz niższe wartości przyjmował współczynnik młodości demograficznej obrazujący relację osób poniżej 15 roku życia do osób w wieku powyżej 64 lat. W 2016 r. na 100 osób w wieku powyżej 64 lat przypadały 94 osoby w wieku poniżej 15 lat. W 2015 r. wartość tego współczynnika była nieco korzystniejsza

Współczynnik starości demograficznej

Stan w dniu 31 XII

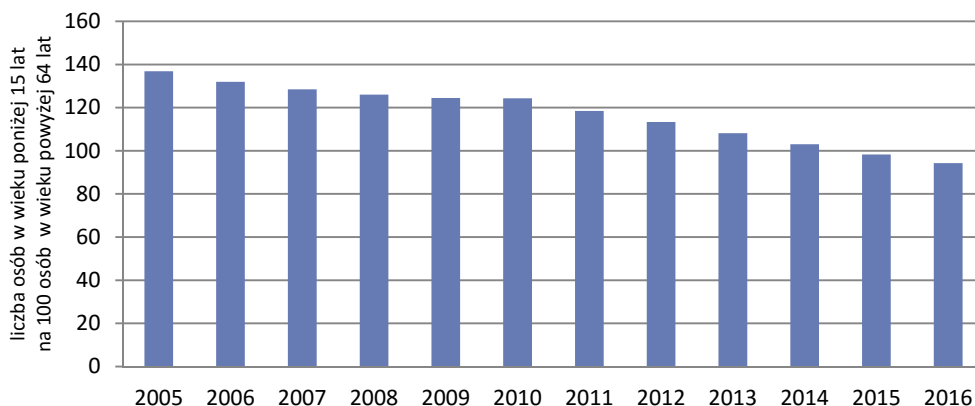

– na 100 osób w wieku powyżej 64 lat przypadało 98 osób w wieku poniżej 15 lat, ale jednocześnie mniej korzystna niż w 2005 r., kiedy na 100 osób w wieku powyżej 64 lat przypadało 137 osób w wieku poniżej 15 lat.

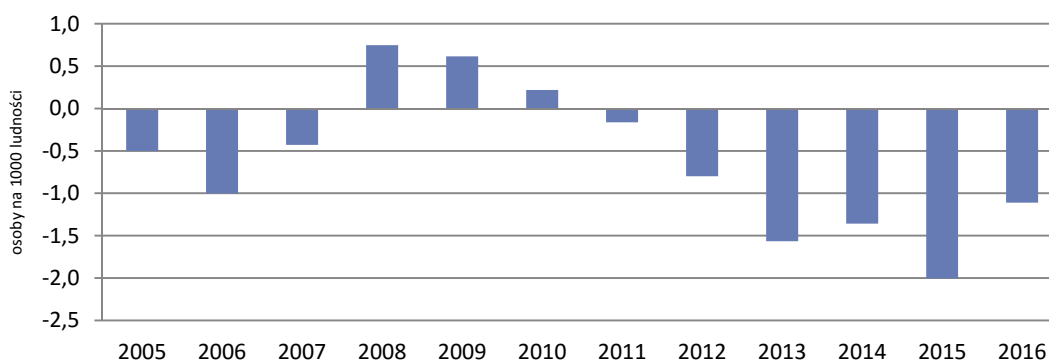
Współczynnik młodości demograficznej

Stan w dniu 31 XII

W 2016 r. w województwie kujawsko-pomorskim odnotowano ujemny przyrost rzeczywisty (minus 1,1 osoby na 1000 ludności). W analizowanym okresie przyrost rzeczywisty fluktuował, przy czym dodatnie wartości przyjmował jedynie pod koniec pierwszej dekady XXI wieku. Od 2011 r. ludności województwa ubywa. W 2016 r. ubytek ludności był mniejszy niż w 2015 r., kiedy odnotowano najwyższy od 2005 r. poziom depopulacji województwa. W 2015 r. zasób demograficzny województwa kujawsko-pomorskiego zmniejszył się o 2,0%.

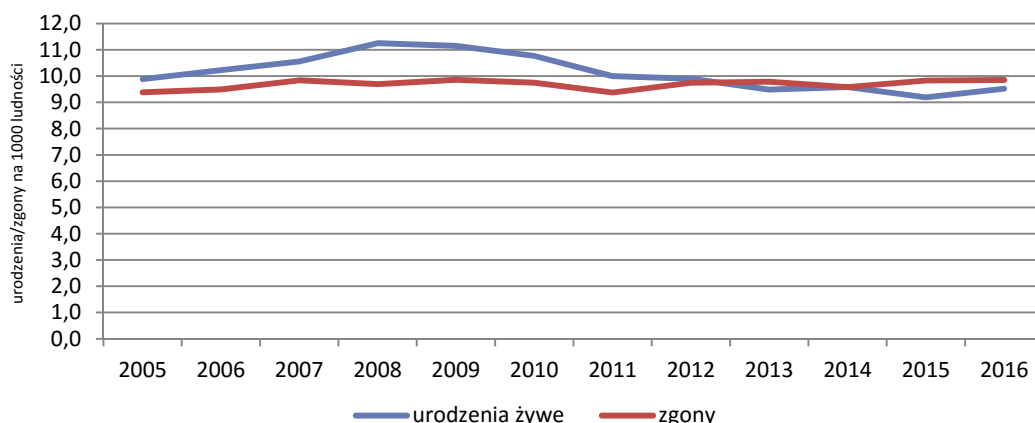
Przyrost rzeczywisty

Przyrost rzeczywisty ludności kształtowany jest przez przyrost naturalny oraz saldo migracji. W 2016 r. w województwie kujawsko-pomorskim urodziło się 19840 dzieci, a współczynnik urodzeń żywych wyniósł 9,5 osób na 1000 mieszkańców. Był on wyższy niż rok wcześniej o 0,3 osób na 1000 ludności. W przyjętej perspektywie czasowej współczynnik urodzeń żywych wahał się od 11,3 dzieci na 1000 ludności w 2008 r. do 9,2 dzieci na 1000 ludności w 2015 r. Od 2008 r., kiedy współczynnik urodzeń osiągnął swoje maksimum, do 2015 r. jego wartości zmniejszały się. Pomimo tego, że liczba urodzeń w 2016 r. wzrosła w stosunku do roku poprzedniego (o 3,4%), nadal była niższa od liczby zgonów. Współczynnik zgonów w 2016 r. wyniósł 9,8 zgonów na 1000 ludności i w stosunku do roku poprzedniego wzrósł nieznacznie (o 0,02 zgonów na 1000 ludności). Wartości tego współczynnika w województwie w analizowanym okresie wahały się od 9,4 zgonów na 1000 ludności w 2005 r. i 2011 r. do 9,9 zgonów na 1000 ludności w 2009 r.

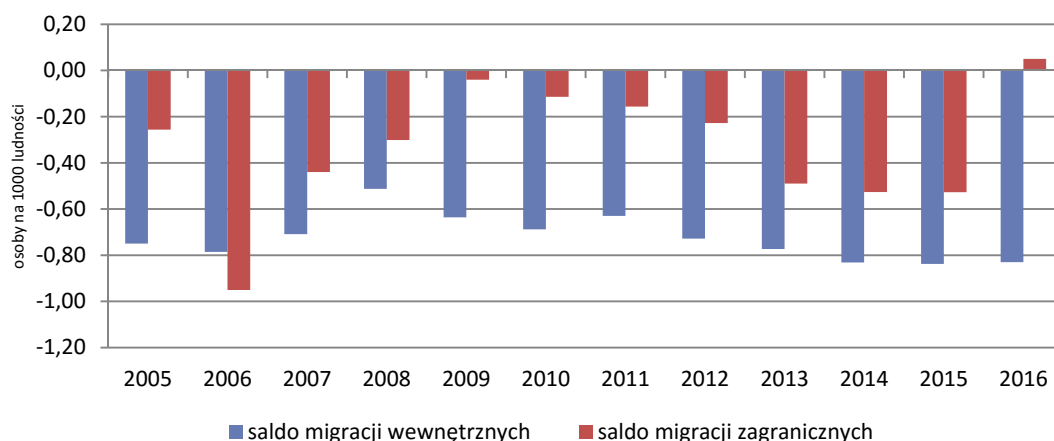

Współczynnik urodzeń i zgonów

Na spadek liczby ludności w 2016 r. w Kujawsko-Pomorskim, obok ujemnego przyrostu naturalnego, wpływ miało także ujemne saldo migracji ogółem (stałych). W 2016 r. z województwa wymeldowało się 1622 osoby więcej niż się zameldowało. Saldo migracji stałych wyniosło minus 0,8 osób na 1000 ludności. Wartość tego współczynnika w roku wcześniejszym wyniosła minus 1,4 osoby na 1000 ludności. Ujemne saldo migracji stałych cechuje województwo kujawsko-pomorskie od wielu lat. W analizowanym okresie jego wartości oscylowały wokół minus 1 osoby na 1000 ludności, przy czym zmienia się struktura migracji pod względem zasięgu. Tak na przykład w 2006 r. ubytek ludności powodowany migracjami zagranicznymi był większy niż ubytek wynikający z migracji wewnętrznych. Natomiast w 2009 r. migracje zagraniczne stanowiły niespełna 6% ogólnego ubytku migracyjnego. W województwie kujawsko-pomorskim w 2016 r. saldo migracji ogółem na 1000 ludności uzyskało jeden z najwyższych wyników w obserwowanym okresie, na co decydujący wpływ miało dodatnie saldo migracji zagranicznych. W 2016 r., pierwszy raz w obserwowanym okresie, więcej osób zameldowano w województwie spoza granic Polski, niż wymeldowano (o 97 osób).

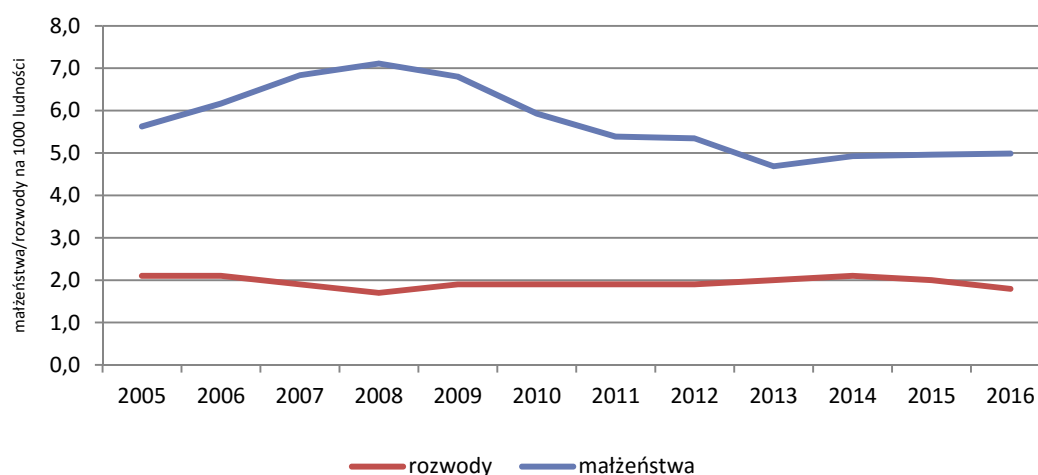
Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych

W województwie kujawsko-pomorskim w 2016 r. zawarto 10395 małżeństw, czyli o 41 więcej niż przed rokiem. Współczynnik małżeństw wyniósł 5,0 małżeństw na 1000 ludności i był najwyższy od czterech lat. Mimo to był nadal znacznie niższy niż w latach 2006-2009, kiedy osiągał wartości powyżej 6,2 małżeństw na 1000 ludności.

Współczynnik małżeństw i rozwodów

W 2016 r. miało miejsce 3741 rozwodów (było to o prawie 10% mniej niż w 2015 r.). Współczynnik rozwodów wyniósł 1,8 rozwodów na 1000 ludności i był najniższy od ośmiu lat, uzyskując prawie najniższą wartość od 2005 r.

Zaobserwowane w 2016 r. zmiany w zjawiskach demograficznych miały pozytywny wymiar w stosunku do 2015 r. Wyraża się on m.in. wzrostem liczby urodzeń, wzrostem salda migracji zagranicznych, wzrostem liczby zawieranych małżeństw, spadkiem rozwodów. Mimo to nadal mają miejsce ogólne niekorzystne przemiany powodujące m.in. ubytek rzeczywisty ludności, czy starzenie się mieszkańców.

Przyrost rzeczywisty w gminach województwa w 2016 r.

Przeprowadzone analizy wskazują, że w województwie kujawsko-pomorskim na niższym poziomie agregacji terytorialnej wpływ zjawisk demograficznych na przyrost rzeczywisty jest dość mocno zróżnicowany. Aby ukazać wpływ składowych na przyrost rzeczywisty 144 gmin w województwie w 2016 r. wykorzystano klasyfikację J. W. Webba. Pozwala ona określić zależności między przyrostem (ubytkiem) naturalnym oraz dodatnim (ujemnym) saldem migracji. W tej klasyfikacji wyróżnia się 8 głównych typów jednostek, które oznacza się literami od A do H, oraz typy pośrednie. Literami A-D oznaczono gminy rozwojowe (zaludniające się):

- A – przewaga przyrostu naturalnego nad ujemnym saldem migracji ($+PN > |-SM|$),
- B – dodatnie saldo migracji i jeszcze wyższy przyrost naturalny ($+PN > +SM$),
- C – przyrost naturalny i jeszcze wyższe dodatnie saldo migracji ($+PN < +SM$),
- D – przewaga dodatniego salda migracji nad ubytkiem naturalnym ($|-PN| < +SM$);

natomiast literami E-H jednostki nieaktywne (wyludniające się):

- E – przewaga ubytku naturalnego nad dodatnim saldem migracji ($|-PN| > +SM$),
- F – ujemne saldo migracji i jeszcze większy ubytek naturalny ($|-PN| > |-SM|$),
- G – ubytek naturalny i jeszcze większe ujemne saldo migracji ($|-PN| < |-SM|$),
- H – przewaga ujemnego salda migracji nad przyrostem naturalnym ($+PN < |-SM|$).

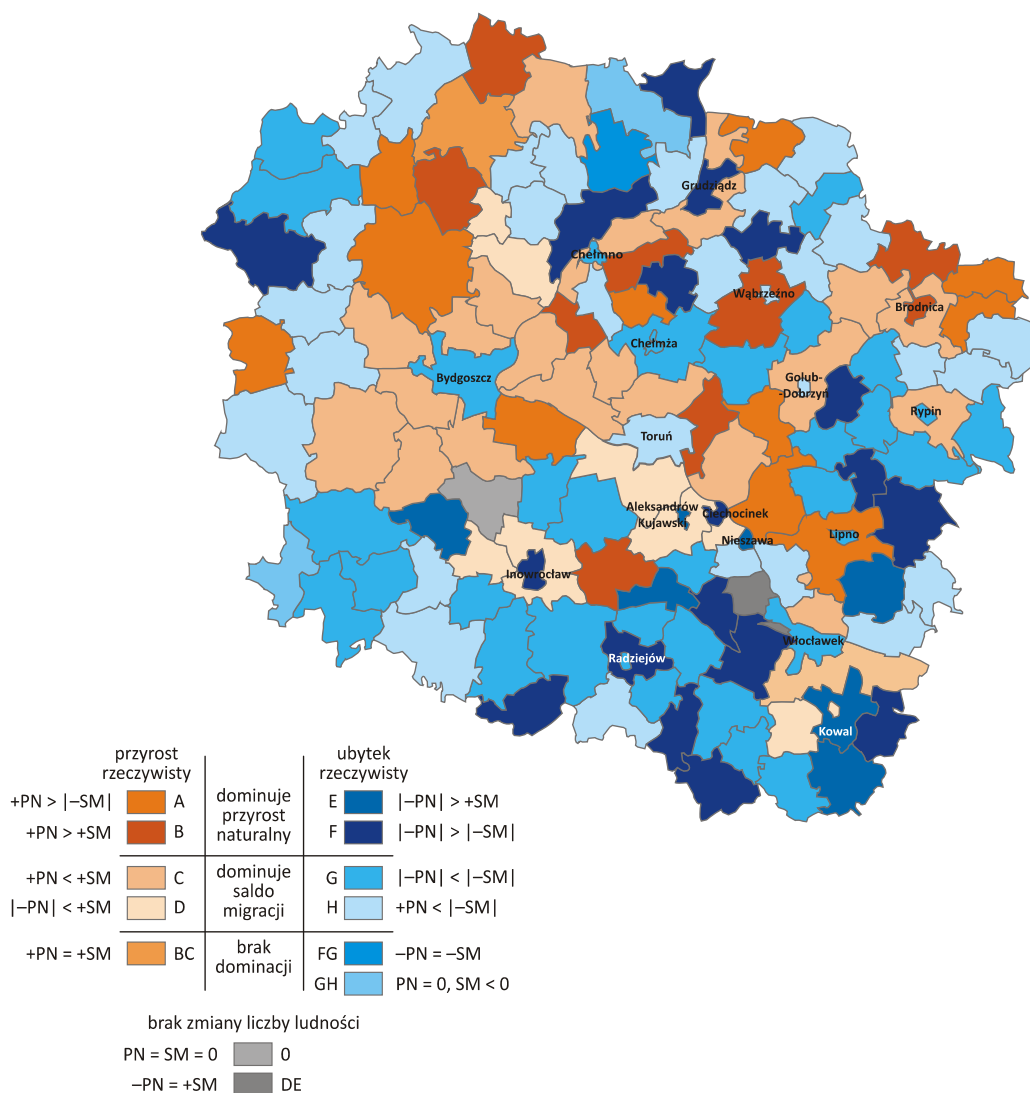
Dodatkowo wyróżniono typy przejściowe, gdyż w analizie niektórych gmin województwa wartości bezwzględne współczynnika przyrostu naturalnego i współczynnika salda migracji były sobie równe lub wartość jednego z tych współczynników równała się zero:

- BC – występuje równowaga między przyrostem naturalnym i dodatnim saldem migracji ($+PN=+SM$),
- DE – występuje równowaga między ubytkiem naturalnym i dodatnim saldem migracji ($-PN=+SM$),
- FG – występuje równowaga między ubytkiem naturalnym i ujemnym saldem migracji ($-PN=-SM$),
- GH – przyrost naturalny równa się zero oraz występuje ujemne saldo migracji ($PN=0, SM<0$).

W jednej gminie przyrost naturalny był równy saldu migracji i równał się zero, dlatego dodano klasę 0 (neutralną).

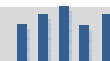
Gminy województwa kujawsko-pomorskiego w 2016 r. według klasyfikacji J.W. Webba

Z analizy gmin województwa kujawsko-pomorskiego według klasyfikacji Webba wynika, że w 2016 r. większość gmin (91 – co stanowiło ponad 63% liczby gmin województwa) zanotowała spadek liczby ludności. Na tę zmianę dominujący wpływ miało ujemne saldo migracji. Spośród wszystkich typów gmin w województwie największy udział stanowiły te, w których zarówno saldo migracji, jak i przyrost naturalny były ujemne (typ G – 34 gminy). Taka sytuacja występowała w gminach położonych zwłaszcza w południowej części województwa, w gminach pomiędzy miastami powiatowymi we wschodniej części województwa, ale także w Bydgoszczy i we Włocławku.

Drugi, najbardziej liczny typ gmin województwa kujawsko-pomorskiego to typ H (29 gmin), w którym ujemny przyrost rzeczywisty występował pomimo dodatniego przyrostu naturalnego. Oznacza to, że gminy reprezentujące ten typ cechowały intensywne odpływy migracyjne. Taką sytuacją odznaczały się zwłaszcza gminy położone na obrzeżach województwa oraz miasto Toruń.

Dość liczna była również grupa gmin typu F (18 gmin), w których w 2016 r. zarówno przyrost naturalny, jak i saldo migracji były ujemne, ale ujemny przyrost naturalny w większym stopniu wpływał na ubytek ludności. Taka sytuacja występowała w pojedynczych gminach, głównie na obrzeżach województwa, przy czym pewne zagęszczenie gmin reprezentujących ten typ występowało w południowo-wschodniej części województwa – w okolicach miasta Włocławek.

Tylko w 51 gminach w województwie odnotowano przyrost liczby ludności (typy: A, B, C, D, BC). Były to gminy rozmieszczone głównie wokół największych miast województwa – Bydgoszczy, Torunia i Włocławka, ale także Grudziądza Chełmna i Brodnicy. W blisko 60% gmin o dodatnim przyroście rzeczywistym zarówno przyrost naturalny jak i saldo migracji były dodatnie. Najliczniejszą grupę wśród gmin o dodatnim przyroście rzeczywistym stanowiły gminy typu C, w których saldo migracji przewyższało też dodatni przyrost naturalny. Największe skupienie gmin tego typu występowało wokół Bydgoszczy, ale częściowo także wokół Torunia. Dodatnie saldo migracji determinowało też przyrost rzeczywisty w gminach zdiagnozowanych jako typ D (9 gmin). Pojedyncze gminy reprezentujące ten typ występowały na południe od Torunia, w Borach Tucholskich oraz w okolicach Inowrocławia.

Typy przejściowe i neutralne (typ 0) występowały w 2016 r. sporadycznie (6 gmin). Jednostki te nie tworzyły zwartej przestrzeni – rozmieszczone były w różnych częściach województwa.

Autor opracowania: *Małgorzata Podolak* – Referat Analiz i Badań Regionalnych pod kierunkiem *dr Wiesławy Gierańczyk*,
– tel. 56 6117128

Redakcja techniczna, skład i grafika komputerowa: *Adam Mańkowski, Anna Nakielska*
– Kujawsko-Pomorski Ośrodek Badań Regionalnych pod kierunkiem *Małgorzaty Rybak*

Informatorium: e-mail InformatoriumUSBDG@stat.gov.pl, tel. 52 3669400